

Έργο: «Δίκτυο για την κοινωνική και επαγγελματική επανένταξη»
Αθήνα, 15.10.2012

Αποφυλάκιση: προσδοκίες, διαψεύσεις και προοπτικές

Νικόλαος Κ. Κουλούρης, Επίκουρος Καθηγητής,
Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης,
πρώην Εγκληματολόγος της Δικαστικής Φυλακής Κορυδαλλού

Η πρόσκλησή μου στη σημερινή εκδήλωση από την Διευθύντρια και τον Πρόεδρο του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΠΑΝΟΔΟΥ, εκλεκτούς συναδέλφους και αγαπητούς φίλους, τους οποίους ευχαριστώ, μου φάνηκε μια πρώτης τάξεως ευκαιρία για να παρουσιαστεί μια εισήγηση που δεν έγινε το Φεβρουάριο του 2009, όταν η εισβολή ομάδας αντιεξουσιαστών, εντός ή εκτός εισαγωγικών και με ερωτηματικό, στον χώρο διεξαγωγής διημερίδας της ΕΠΑΝΟΔΟΥ οδήγησε στη βίαιη διακοπή εκείνης της επιστημονικής συνάντησης. Ο τίτλος της εισήγησης που δεν ανακοινώθηκε τότε ήταν «Αποφυλακιστήριο: Εισιτήριο με επιστροφή ή διαβατήριο επανόδου στην κοινωνία;». Εκτίμησα ότι το ερώτημα του τίτλου παραμένει βασανιστικά επίκαιρο, αλλά το περιεχόμενο της εισήγησης οφείλει να παρακολουθήσει και όσα ακολούθησαν κατά τους σαράντα και πλέον μήνες που πέρασαν από τότε.

Αναζητώντας μια αφετηρία για τις σκέψεις που θα καταθέσω σήμερα ενώπιόν σας, δεν βρήκα τίποτε καταλληλότερο από το ακόλουθο απόσπασμα ομιλίας του σημερινού Υπουργού Δικαιοσύνης, που καταγράφηκε προ ολίγων ημερών στα πρακτικά της Βουλής στο πλαίσιο της άσκησης κοινοβουλευτικού ελέγχου:

«Δεν καλύπτω. Αποκαλύπτω. Δεν είναι κακές οι συνθήκες στις φυλακές. Είναι άθλιες. Έχουμε φυλακές-ποντικότρυπες. Έχουμε φυλακές-ντροπή. Και έχουμε οικονομικές δυνατότητες που περιορίζουν το σιτηρέσιο από 3,20 ευρώ σε 2 ευρώ και τώρα, 1,80 ευρώ. Δεν έχουμε γιατρούς. Δεν έχουμε κοινωνικούς λειτουργούς. Δεν έχουμε νοσηλευτές. Αυτές είναι οι φυλακές της χώρας. ... Έχουμε πέσει κατά πάνω να κάνουμε παρεμβάσεις, για να σώσουμε μία κατάσταση. Όχι να κοροϊδέσουμε, όχι να υποσχεθούμε, να συνομολογήσουμε το χρέος μας και απέναντι στους κρατούμενους. Γι' αυτό ακριβώς, χωρίς να σημαίνει ότι ένας νόμος διορθώνει τα πάντα, έχω ανακοινώσει στη

Βουλή και επαναλαμβάνω ότι την προσεχή εβδομάδα, αφού πέρασε από την Κεντρική Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή, θα έρθει και στη Βουλή, στη διαδικασία που προβλέπεται από τον Κανονισμό, ένα πλήρες –έτσι τουλάχιστον φιλοδοξούμε να το λέμε- νομοσχέδιο, που έχει να κάνει με το νόμο για τα ναρκωτικά -δίνει πολλές λύσεις- με παρεμβάσεις στις φυλακές για άδειες, για υφ' όρον απόλυση, για αξιοποίηση των δυνατοτήτων της υφ' όρον απόλυσης και κυρίως των δυνατοτήτων έκτισης με εναλλακτικό τρόπο των ποινών. Έχουμε αγροτικές φυλακές που για κάποιους λόγους είναι σχεδόν άδειες, ενώ ταυτόχρονα οι κλειστές φυλακές είναι υπερπλήρεις.

Σε αυτά προσπαθούμε να βάλουμε τάξη και ελπίζω κάποια στιγμή, εάν τα πράγματα το επιτρέψουν, να είμαστε σε θέση να ανακοινώσουμε και τα πολύ καλύτερα αποτελέσματα».

Αυτό το υπουργικό «ξέσπασμα» δείχνει μια διαμετρικά αντίθετη προσέγγιση του ζητήματος των φυλακών από την επί δεκαετίες κρατούσα αντίληψη της ισοηλεκτρικής γραμμής και του εξωραϊσμού της κατάστασης από τους εκάστοτε ιθύνοντες του σωφρονιστικού συστήματος (=στις φυλακές δεν συμβαίνει ή δεν πρέπει να φαίνεται ότι συμβαίνει κάτι που να απασχολεί τον δημόσιο λόγο). Έπεται κατά ενάμισυ περίπου χρόνο της «οργισμένης» δημόσιας δήλωσης της Επιτροπής του Συμβουλίου της Ευρώπης για την πρόληψη των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας (15.3.2011): Μετά από δέκα επισκέψεις της στη χώρα μας, από το 1993 έως το 2011, η Επιτροπή διαπίστωσε τη συνεχιζόμενη απουσία δράσης για να βελτιωθεί η κατάσταση σύμφωνα με τις επανειλημμένες συστάσεις της σχετικά με την μεταχείριση και τις συνθήκες κράτησης προσώπων που έχουν στερηθεί την ελευθερία τους. Έτσι, κατέφυγε στο εξαιρετικό μέτρο της έκδοσης της δημόσιας δήλωσης για την Ελλάδα. Η CPT αναφέρεται σε σταθερή επιδείνωση των συνθηκών ζωής και της μεταχείρισης των κρατουμένων στις φυλακές σε βάθος δεκαετίας. Εντόπισε έλλειψη στρατηγικού σχεδίου για τη διοίκηση του συστήματος των φυλακών, έλλειψη αποτελεσματικού συστήματος εκθέσεων και εποπτείας και ανεπαρκή διοίκηση του προσωπικού. Σ' αυτά προστίθενται η ακατάλληλη υλικοτεχνική υποδομή, η απουσία δραστηριοτήτων των κρατουμένων και η ανεπαρκής υγειονομική περίθαλψη τους. Σύμφωνα με την Επιτροπή, η ανεπαρκέστατη στελέχωση των φυλακών έχει οδηγήσει στη σταδιακή μεταφορά του ελέγχου των χώρων κράτησης σε ομάδες ισχυρών κρατουμένων. Η Επιτροπή θεωρεί ότι ο σοβαρός συνωστισμός που παρατηρείται στις περισσότερες ελληνικές φυλακές επιδεινώνει την κατάσταση και επιτείνει τα προβλήματα. Το

σωφρονιστικό σύστημα όπως λειτουργεί σήμερα δεν είναι σε θέση να παράσχει ασφάλεια και προστασία στους κρατούμενους, ζήτημα που οι αρμόδιες κρατικές αρχές αρνούνται να κατανοήσουν. «Το ευνομούμενο σωφρονιστικό σύστημα, στο οποίο θεωρητικά αποβλέπει ο νόμος, έχει δώσει τη θέση του στην πρακτική της απλής “αποθήκευσης κρατουμένων”». Κατά την Επιτροπή τίποτα δεν γίνεται για να βελτιωθούν οι συνθήκες διαβίωσης, η στελέχωση, οι δραστηριότητες των κρατουμένων και η υγειονομική περίθαλψη, ούτε για να αντιμετωπισθούν τα φαινόμενα βίας μεταξύ κρατουμένων.

Όλα αυτά εναρμονίζονται με τους επιστημονικούς προβληματισμούς που διατυπώνονται επί δεκαετίες για το θέμα της λεγόμενης μετασωφρονιστικής μέριμνας. Το 1984-1985 στις πρώτες εκδόσεις του βιβλίου του καθηγητή Ν. Κουράκη «Ποινική Καταστολή» γραφόταν ότι οι απολυόμενοι από τις φυλακές, συνήθως χωρίς χρήματα και χωρίς φίλους ή γνωστούς, με μειωμένες προοπτικές για εξεύρεση εργασίας και με, πολλές φορές, διαλυμένη την οικογένειά τους, δεν βρίσκουν από την επίσημη Πολιτεία καμία ουσιώδη συμπαράσταση και, κατά κανόνα, κατακυλούν και πάλι στο έγκλημα». Τη δεκαετία του 1990, στην τρίτη έκδοση του ίδιου βιβλίου στους φορείς που δραστηριοποιούνταν για την αντιμετώπιση του προβλήματος, δηλ. στις υπολειπόμενες Εταιρίες Προστασίας Αποφυλακιστέων και τον Ο.Α.Ε.Δ., προστέθηκαν διάφοροι εκπαιδευτικοί και παραγωγικοί οργανισμοί (Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, ΕΛ.ΚΕ.ΠΑ, Ε.Ο.Μ.Μ.Ε.Χ.), η τοπική αυτοδιοίκηση καθώς και η μη κυβερνητική οργάνωση ΑΡΣΙΣ. Μετά το 2000, στην τέταρτη έκδοση, ο κατάλογος των φορέων παρουσιάστηκε ουσιωδώς εμπλουτισμένος με συμπράξεις επαγγελματικών συλλόγων και συνδικαλιστικών φορέων, μη κυβερνητικών οργανώσεων κ.ά. Ωστόσο παρέμενε η διαπίστωση ότι οι προσπάθειες για την κοινωνική ενσωμάτωση των κρατουμένων διεξάγονται υπό εξαιρετικά αντίξοες συνθήκες που δεν επιτρέπουν αισιόδοξες εκτιμήσεις για απεμπλοκή των αποφυλακιστέων από την ποινική δικαιοσύνη. Κατά την περίοδο που οργάνωσε η μη ολοκληρωθείσα εκδήλωση της ΕΠΑΝΟΔΟΥ, στην τελευταία μέχρι στιγμής, πέμπτη έκδοση του βιβλίου, τονιζόταν η προσδοκία για αλλαγή τοπίου στον τομέα της ένταξης των αποφυλακιστέων με το έργο που προωθεί σταδιακά η ΕΠΑΝΟΔΟΣ.

Οι αντιξοότητες, όμως, εξακολουθούν να υφίστανται και να εντείνονται: Κάθε προσπάθεια που επιχειρεί να αναστρέψει την πορεία προς την πλήρη αποκοπή των κρατουμένων από το ευρύτερο, εκτός φυλακής περιβάλλον και να προωθήσει διαδικασίες για την ομαλή επιστροφή τους στην κοινωνική

και οικονομική ζωή, ώστε να τους συνδράμει να επανενταχθούν λειτουργικά στον κοινωνικό ιστό καλείται να διέλθει από συμπληγάδες και να παραμείνει σώα και αβλαβής:

1. Από την ίδια τη φύση της φυλακής, εκεί που διεξάγεται ο αέναος αγώνας μεταξύ της διεκδίκησης δικαιωμάτων από την πλευρά των κρατουμένων και της επίκλησης των αναγκών για εύρυθμη λειτουργία των φυλακών από την πλευρά της διοίκησής τους. Αυτό αφορά και συνδέεται με την αντίληψή μας για τη φυλακή. Είναι μια μικρογραφία του κοινωνικού συστήματος που προετοιμάζει τους έγκλειστους για να γίνουν πειθήνιοι, νομιμόφρονες πολίτες ή μια αντικοινωνία που παράγει ανθρώπους απροσάρμοστους στις επιταγές της έννομης τάξης και εγκληματίες σταδιοδρομίας; Στον τομέα των δικαιωμάτων των κρατουμένων συλλογικότητες και φορείς που ασκούν «έξωθεν» κοινωνικοπολιτική κριτική στο σωφρονιστικό σύστημα όπως η Πρωτοβουλία για τα Δικαιώματα των Κρατουμένων, αλλά και επίσημες πηγές που εκφράζουν θεσμικές και συμβατικές αντιλήψεις γι' αυτό, όπως η αρμόδια Διακομματική Κοινοβουλευτική Επιτροπή, η Επιτροπή του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας και ο Συνήγορος του Πολίτη, συγκλίνουν στη θέση που εξέφρασε ο σημερινός υπουργός Δικαιοσύνης. Η φυλακή παραμένει ένας χώρος «οργανωμένης ασυλικής διαβίωσης με περιορισμένη θεατότητα» (Καρύδης και Φυτράκης). Τα καταπιεστικά χαρακτηριστικά της φυλακής και η καθορισμένη από τις επιλεκτικές πρακτικές της ποινικής δικαιοσύνης πελατεία της, άνθρωποι που ανήκουν στις κατώτερες από άποψη κοινωνικοπολιτικής ισχύος και πλούτου τάξεις, την εκθέτουν ως το εργαλείο που διαθέτει το καθεστώς για να εκδικείται εκείνους οι οποίοι παραβιάζουν τους καθιερωμένους κανόνες ή νόμους. «Ας αναρωτηθούμε αν η εκδίκηση βοήθησε στη διατήρηση των κοινωνικών εθίμων και αν εμπόδισε εκείνους οι οποίοι καταπατούν τα καλά έθιμα από το να το κάνουν. Να διακηρύσσεις το καθήκον της εκδίκησης είναι σαν να συμβάλεις στην ύπαρξη αντικοινωνικών εθίμων ... Η φυλακή σκοτώνει σε έναν άνθρωπο κάθε ιδιότητα που του επιτρέπει να προσαρμόζεται όσο το δυνατό καλύτερα στη ζωή της κοινότητας. Η φυλακή δεν μπορεί να βελτιωθεί. Έχει κατασκευαστεί για «ερασιτέχνες», όχι για τους [μεγαλο-]εγκληματίες. Όταν στερείς από έναν άνθρωπο την ελευθερία του δεν τον κάνεις καλύτερο. Στην καταθλιπτική ζωή του φυλακισμένου τίποτα δεν διεγείρει τις αισθήσεις. Στις φυλακές οτιδήποτε γίνεται είναι για να απονεκρωθεί η θέληση του ανθρώπου. Ο κρατούμενος υπόκειται σε μια μεταχείριση η οποία επιδεικνύει τη μέγιστη περιφρόνηση στα αισθήματά του. Επιπλέον, τα πράγματα είναι πολύ δύσκολα για τους ανυπότακτους. Η

παραμικρή παραβίαση της πειθαρχίας θα επιφέρει τη σκληρότερη τιμωρία. [Ο ανυπότακτος κρατούμενος] θα πρέπει να θεωρήσει τον εαυτό του τυχερό αν βγει από τη φυλακή ζωντανός και όχι σε φέρετρο. Το μίσος κατά της κοινωνίας γρήγορα πλημμυρίζει την καρδιά του φυλακισμένου. Η περιφρόνηση προς αυτούς που τον καταπιέζουν του γίνεται συνήθεια. Μια ένωση δημιουργείται από τους φυλακισμένους εναντίον όλων όσοι δεν φορούν το ένδυμα της φυλακής. Πριν τη φυλάκιση διέπρατταν τα αδικήματά τους δίχως να σκέπτονται. Τώρα έχουν μια φιλοσοφία η οποία συνοψίζεται στα λόγια του Ζολά: «Τι καθάρματα είναι αυτοί οι έντιμοι άνθρωποι». Η φυλακή (...) δεν πετυχαίνει κανέναν από τους στόχους που η ίδια έχει θέσει στον εαυτό της» (Π. Κροπότκιν).

2. Από τη διάσταση που εξακολουθεί να υφίσταται μεταξύ των δεσμεύσεων που αναλαμβάνει το κράτος έναντι των κρατουμένων και των έργων με τα οποία τις αθετεί. Πρόκειται για την αποσύνδεση των νομοθετικών ρυθμίσεων από τις ρυθμιζόμενες καταστάσεις, με άλλη διατύπωση για το χάσμα μεταξύ νομοθεσίας και πράξης. Οι κρατικοί φορείς, παρανομώντας καθ' ἑξίν, κατ' ἐπάγγελμα και κατά συνήθεια, απολλύουν τη νομιμοποίησή τους να απαιτούν από τους κρατουμένους να είναι νομοταγείς πολίτες εντός και εκτός φυλακής.

3. Από τη σωφρονιστική φιλοσοφία που επιτρέπει να διεξάγεται συζήτηση για πεπραγμένα αλλά όχι για αποτελέσματα. Η συνειδητή άρνηση του νομοθέτη να καθορίσει ένα συγκεκριμένο σκοπό της ποινής που πλήττει την προσωπική ελευθερία συνεπάγεται στροφή του ενδιαφέροντος σε ό,τι κάνουμε και όχι σε ό,τι (οφείλουμε να) επιτυγχάνουμε. Έτσι, η μεταχείριση των κρατουμένων γίνεται κατά το δυνατόν λιγότερο επώδυνη φύλαξη ενός εθνοπολιτισμικά ετερογενούς και κατακερματισμένου πλήθους σχετικώς αδρανών, απογοητευμένων, παραιτημένων και πολλές φορές ατάκτως συνωστιζόμενων ανθρώπων.

4. Από την οικονομική συγκυρία και την κατάσταση της αγοράς εργασίας, που δεν προσφέρουν γόνιμο έδαφος ούτε για τις παροχικές πολιτικές κοινωνικής πρόνοιας που απευθύνονται στις ευάλωτες και μειονεκτούσες κοινωνικές ομάδες, ούτε για ευκαιρίες επαγγελματικής αποκατάστασης των κοινωνικά αποκλεισμένων. Η «εντάσσουσα κοινωνία» μας επιφυλάσσει περισσότερη απόλυτη ή σχετική φτώχεια και ανεργία ή ευέλκτικη, ανασφάλιστη και χαμηλά αμειβόμενη εργασία για όλο και περισσότερα μέλη της.

5. Από τη γραφειοκρατική ετοιμότητα που απαιτείται για να αντιμετωπίζονται εγκαίρως προβλήματα αδράνειας, αδιαφορίας, ασυνεννοησίας και αντικρουόμενων προτεραιοτήτων και τριβών μεταξύ διαφορετικών συναρμόδιων και ενδιαφερόμενων φορέων και υπηρεσιών (φύλαξης, εκπαίδευσης, θεραπείας κ.λπ.) σε συνδυασμό με την αμοιβαία αναγνώριση, τον συντονισμό ενεργειών και τη συνεργασία σε σαφώς περιγεγραμμένα όρια, καθώς και την αναζήτηση κοινά κατανοητού και αποδεκτού κώδικα επικοινωνίας μεταξύ των οργάνων που συνυπάρχουν και συλλειτουργούν θεσμικά. Έτσι, είναι δυνατό να δημιουργούνται προϋποθέσεις για «μόνιμες, σταθερές και στοχοθετημένες παρεμβάσεις», αξιοποίηση διαθέσιμων πόρων και υποστήριξη εφαρμογών με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά.

6. Από τα ενδιαφέροντα και τις προσωπικές ανάγκες των εξυπηρετούμενων κρατουμένων και αποφυλακισομένων. Οι τελευταίοι ζητείται να πεισθούν ότι οι διαθέσιμες παροχές (σε χρήμα, σε είδος, σε υποστηρικτικές υπηρεσίες) είναι προϊόντα που δημιουργούνται για να συμβάλουν στη δική τους ανάγκη και προσπάθεια για κοινωνική ενσωμάτωση και όχι επ' ωφελεία των πάσης φύσεως προγραμμάτων και των προσώπων που τα σχεδιάζουν και τα υλοποιούν. Στο πλαίσιο αυτό οι αποσπασματικές δράσεις που δεν αντιμετωπίζουν τα σύνθετα προβλήματα αυτού του πληθυσμού καθίστανται μέρος και συντελεστικοί παράγοντες των προβληματικών καταστάσεων που καλούνται να διαχειριστούν.

7. Από τη στάση και τις προτεραιότητες των προσώπων στα οποία απευθύνονται οι υποστηρικτικές δράσεις έναντι της επιδίωξης των συναρμόδιων φορέων και υπηρεσιών να τα εντάξουν ομαλά στο νόμιμο κοινωνικό βίο. Άνθρωποι για τους οποίους η παρανομία είναι (ήταν ή έγινε μέσα στη φυλακή) τρόπος ζωής, άνθρωποι που έχουν υποστεί απανωτά πλήγματα στην προσωπική τους αξιοπρέπεια και η αυτοεκτίμησή τους βρίσκεται στο ναδίρ, άνθρωποι εγκαταλειμμένοι στην τύχη τους από τα περιβάλλοντα κοινωνικοποίησής τους, χωρίς ευκαιρίες να επεξεργασθούν όσα τους οδήγησαν στη φυλακή, προτιμούν να βαδίσουν στους ίδιους μονόδρομους.

8. Από τις κάθε είδους επιφυλάξεις, προκαταλήψεις και τους αρνητικούς χαρακτηρισμούς που στιγματίζουν ως εγκληματίες τους ανθρώπους που διαβαίνουν το κατώφλι της φυλακής και οδηγούν στην απόρριψή τους από το κοινωνικό σώμα και στην περιθωριοποίησή τους.

9. Από τις θεσμικές συνέπειες της καταδίκης που καθιστούν τους κρατούμενους και τους αποφυλακιζόμενους ομήρους της ποινικής δικαιοσύνης, όπως θα αναπτυχθεί σε άλλη εισήγηση της σημερινής εκδήλωσης.

Εκτιμώ ότι έξι τουλάχιστον αλλαγές στις εφαρμοζόμενες πολιτικές και πρακτικές ή μέτρα ή δέσμες μέτρων θα μπορούσαν να συνεισφέρουν σε μια αλλαγή του θολού τοπίου που υπάρχει ως προς τη χρήση της φυλάκισης, την οργάνωση του χρόνου παραμονής των κρατούμενων στη φυλακή και τις προοπτικές ομαλής κοινωνικής ενσωμάτωσης των αποφυλακιζόμενων:

1. ΑΠΟΚΛΙΜΑΚΩΣΗ – «ΠΡΟΣΓΕΙΩΣΗ» ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΟΛΗΣ ΚΑΙ ΜΕΙΩΣΗ ΤΩΝ ΠΟΙΝΩΝ που έχουν υψηλές, νομοθετικά καθορισμένες τιμές και επιβάλλονται πολλές φορές αβασάνιστα από τα ποινικά δικαστήρια, με αναθεώρηση των επιλογών που διογκώνουν τον πληθυσμό των κρατούμενων και με τη δημιουργία μηχανισμών ελέγχου του συνωστισμού στις φυλακές.

2. ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΣΤΡΕΒΛΗΣ ΑΝΤΙΛΗΨΗΣ ΠΟΥ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΤΑΙ ΣΤΟ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΟΥΣ ΠΟΥ ΘΕΩΡΟΥΝΤΑΙ «ΧΑΜΕΝΕΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ», κάτι σαν κάρβουνο που όταν το αγγίζουμε, αν είναι ζεστό καιγόμαστε και αν είναι κρύο λερωνόμαστε.

3. ΠΡΟΒΛΕΨΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΕΝΟΣ ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΥ ΟΡΓΑΝΟΥ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ ίσως με απλή και με διευρυμένη σύνθεση (αντί των τριών συμβουλίων που υπάρχουν σήμερα) ΓΙΑ ΝΑ ΕΞΑΣΦΑΛΙΖΕΤΑΙ Η ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ ΜΕ ΣΦΑΙΡΙΚΟ, ΣΥΝΕΠΗ ΚΑΙ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΟ ΤΡΟΠΟ. Στις αποφάσεις που λαμβάνονται είναι σκόπιμο να έχουν λόγο οι ενδιαφερόμενοι κρατούμενοι, οι κοινωνικοί φορείς και οι υπηρεσίες κοινωνικής μέριμνας εντός και εκτός φυλακών.

4. ΕΝΘΑΡΡΥΝΣΗ ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ ΓΙΑ ΑΠΟΧΗ ΑΠΟ ΤΗ ΧΡΗΣΗ ΨΥΧΟΔΡΑΣΤΙΚΩΝ ΟΥΣΙΩΝ ΜΕ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΕΠΟΥΣ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑΣ ΤΟΥΣ

5. ΕΠΑΝΕΞΕΤΑΣΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΟΥ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΜΗΤΡΩΟΥ ΜΕ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟ ή ΑΡΣΗ ΤΩΝ ΚΩΛΥΜΑΤΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΤΩΝ ΑΠΟΦΥΛΑΚΙΖΟΜΕΝΩΝ – ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΡΩΓΗΣ ΕΝΤΟΣ ΚΑΙ ΕΚΤΟΣ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ ΚΡΑΤΗΣΗΣ – ΚΑΘΙΕΡΩΣΗ ΒΕΒΑΙΩΣΗΣ «ΠΕΡΙ ΜΗ ΥΠΑΡΞΗΣ ΠΟΙΝΙΚΩΝ ΕΚΚΡΕΜΟΤΗΤΩΝ» ΑΝΤΙ ΤΟΥ

ΑΝΤΙΓΡΑΦΟΥ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΜΗΤΡΩΟΥ ΤΟΥΛΑΧΙΣΤΟΝ ΓΙΑ ΟΡΙΣΜΕΝΕΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

6. ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥ ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΑΠΟΣΑΦΗΝΙΣΗ ΤΩΝ ΣΥΝΕΠΕΙΩΝ ΤΗΣ ΑΣΚΗΣΗΣ ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ (ανάθεση εργασίας, διαγραφή πειθαρχικών ποινών, κατάργηση της πειθαρχικής ποινής που αποκλείει τους κρατούμενους από δημιουργικές δραστηριότητες κ.λπ.).

Όσοι επιθυμούμε να συμβάλλουμε στο έργο που επιχειρεί να προωθήσει η ΕΠΑΝΟΔΟΣ νομίζω ότι έχουμε συνειδητοποιήσει ότι εργαζόμαστε στην αντικοινωνική πλευρά της κοινωνικής πολιτικής που διογκώνεται συνεχώς και ότι καλούμαστε να φωτίσουμε τη σκοτεινή πλευρά της σελήνης υπό ιδιαίτερα αντίξοες συνθήκες. Με άλλα λόγια καλούμαστε να μετατρέψουμε το αποφυλακιστήριο από εισιτήριο ταχείας επαναφυλάκισης σε διαβατήριο ομαλής επιστροφής στην κοινωνία, παρεμβαίνοντας στο εχθρικό περιβάλλον που δημιουργείται και επιδεινώνεται από την πολύπλευρη κρίση των τελευταίων ετών.